

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית - אגף מורשת
תרבות יהודית ישראלית

יחסינו הורים וילדים

1

תחילתו של רבי אליעזר

מעשה ברבי אליעזר שהיו אחיו חורשים במישור, והוא חורש בהר. נפלה פרתו ונשברה. אמר: "לטובתי נשברה פרתי". ברח והלך אצל רבן יוחנן בן זכאי. והיה אוכל קוזוזות [גושים] אדמה עד שעשה פיו ריח רע. הלכו ואמרו לרבן יוחנן בן זכאי: "ריח פיו של ר' אליעזר קשה". אמר להם: "כשם שהבאיש ריח פיו על התורה כך יהיה ריח תלמודו הולך מסוף העולם ועד סופו".

מדוע ברח רבי אליעזר מבית אביו?

לאחר ימים עלה אביו לנדותו מנכסיו. מצאו יושב ודורש וגדולי המדינה יושבין לפניו: בן ציצית הכסת וניקודימון בן גוריון ובן כלבה שבוע. אמר לו אביו: לא עליתי בני אלא לנדותך מנכסיי, עכשיו הרי כל נכסיי נתונים לך במתנה!". אמר [ר' אליעזר לאביו]: "הרי הן עלי חרם. אלא שווה בהם לאחיי".

6

לאכזב את אבא

באחת השיחות אף מצא לנכון [אבי] לומר לי - ובכמה טאקט וחכמה עשה זאת! - שכאשר אשוב הביתה ואטול לידי את המשק, אין בדעתו כלל להתערב בהנהלתו. "אתה תהיה המנהל", אמר לי, והוסיף: "אשמח לעזור לך בכל אשר תבקש". דומני כי כרסמו בלבו חששות שמא אישיותו החזקה, הדומיננטית, לעתים כבדת-היד, היא שגרמה לבניו שיעזבו את כפר תבור; שצלו הגדול הוא שהבריחים למרחקים כדי לפתח את מלוא אישיותם. איני סבור שזאת היתה הסיבה לעזיבת אחי. אבל זו בלי ספק, היתה סיבת זהירותו בהתנהגותו כלפי. הוא עשה מה שלא ידו כדי להחזיקני בביתו ועל אדמתו, אשר ארש לו [טיפח] ביסורים כה רבים ואשר עבד בכל מאודו ובכל כוח אהבתו הגדולה אליה. והנה היה עלי לבוא ולומר לו, שגם חלומי זה האחרון, אינו אלא חלום, וכי צעיר אפרוחי עומד אף הוא לנטוש את קנו; שלא זו בלבד שלא יהיה כפי שקיווה, שבט של פייקוביצ'קים על אדמת אום א'ג'בל, אלא שספק גדול הוא אם בכלל יישאר איזה פייקוביץ' על אדמתו של מייסד השושלת, שנתפרקה בטרם היתה לושולת. ואני אהבתי את אדמתו של פייקוביץ', את כפר הולדת, את השדות והנופים שהייתי קשור אליהם בעבותות עזים וחזקים כל כך; ואהבתי את אבי, הערצתי את אישיותו הסלעית והרגישה ועל כן כה קשה היה לי, עד כאב ממש, להתיצב לפניו ולהכאיב לו. ידעתי כי אין מנוס, שיהיה עלי לעשות זאת, משום שהכרתי ושאיפתי להימנות עם מיסדיו של קיבוץ חדש וצעיר היו נחרצות וחד-משמעיות אף הן. מטוטל בין אהבתי אליו להכרתי, בין חובותי כלפיו לשאיפתי, מצאתי את עצמי נתון בחיבוטי נפש מיסרים ומכאיבים ביותר. הגיעה השעה לבשר לו את הבשורה המרה. ביום שלא נועד לביקורי בית חבשתי את סוסתי ודהרתי לעבר כפר תבור.

רבי אליעזר בן הורקנוס

תנא בדור השני לתנאים. ידוע גם בכינויו רבי אליעזר הגדול. היה מפורסם בזיכרונו המופלג, ועליו נאמר "בור סוד שאינו מאבד טיפה" (אבות ג, ח). היה מגדולי תלמידיו של רבן יוחנן בן זכאי ורבו הגדול של רבי עקיבא. רבי אליעזר עמד במרכז של הדרמה הגדולה "תנורו של עכנאי" (מסכת בבא מציעא, דף נט, עמוד ב) שבה חלק על חכמים, התעקש לעמוד על דעתו ולא קיבל את דעת הרוב ולבסוף נודה.

בראשית רבה, פרשת לך לך, פרשה מא

מה טיב היחסים בין בני משפחת הורקנוס בתחילת הסיפור ובסופו?

3

"שמע בני מוסר אביך ואל תטש תורת אמן. כי לזית חן הם לראשך וענקים לגרגרתך".

משלי, פרק א, פסוקים ח-ט

4

לא אכפת מאבא

אל הרבי מקוצק בא איש אחד והתאונן על בניו שאינם תומכים בידו, על שום שמחמת זקנותו אינו יכול עוד להתעסק באומנותו. "תמיד יגעתי בשבילם. ועתה אינם משגיחים בי". נשא הרב עיניו למרום ושתק. "כך הוא", אמר אחרי כן בלחש, "האב משתתף בצער הבנים, אבל הבנים אינם משתתפים בצער האב".

מרטין בובר, אור הגנוז, הוצאת שוקן, ירושלים ותל אביב תשל"ט, עמ' 434

7

אל תשמע בני, דוד שמעוני

אל תשמע, בני, אל מוסר אב ולתורת אם אל און תט, כי מוסר אב הוא: "קו לקו... ותורת אם: "לאט, לאט... וסופת אבי דוברך בן: "הקשיבה, איש, לשיד הבן! לשיד הבן ולשיד הבן, הבא מבעד ערפל עב... ודרס לך שבייל, וסורה מן הדרך, הלך בזה האב, כי למה תחטא אל הדור, דור עתיד רחוק מוצף אור?"

בלילה קר, בליל אדר, בישון האם, בישון האב, התשמע, איך הרוח שר את שיר הבן, שיר גיל הקרב? בלילה קר, בליל אדר, הקשיבה איך האבי שר...

פורסם לראשונה בכתב העת "התקופה", כרך ז (תר"פ), עמ' 411

איפה אבא?

בן היה רוכב על כתף של אביו, והיה [הבן] רואה דבר של חפץ ואומר לו: "קח לי" והוא לוקח לו, פעם ראשונה, שניה ושלישית. רואה [הבן] אדם אחר, אמר לאביו: "ראית אביו?" אמר לו אביו: "אתה רכוב על כתפי וכל מה שתבקש אני לוקח לך, ואת אומר ראית אביו?!"

על פי מדרש תנחומא, שמות, פרשת יתרו, סימן ב

יחסים

הורים וילדים

4 אמר רב יצחק: באושא [שם מקום] התקינו שיהא אדם מתגלגל [מוותר] עם בנו עד שתיים עשרה שנה, מכאן ואילך יורד עמו לחייו.

תלמוד בבלי, מסכת כתובות, דף ג, עמוד א

5 כשקיבל רבי נח את ההנהגה במקום אביו רבי מרדכי מלכוביטש, ראו תלמידיו שהוא נוהג בכמה דברים שלא כאביו. ושאלוהו על כך. "אני נוהג", השיב, "ממש כאבי. מה הוא לא חיקה אחרים, אף אני כך".

מרטין בובר, אור הגנוז, ירושלים ותל אביב: הוצאת שוקן, תשל"ט, עמ' 346

"כבד את אביך ואת אמך למען לא יקצרו ימך". [שמעון צבר]

1 חזור על עקבי

עקבא בן מהללאל העיד ארבעה דברים. אמרו לו: "עקבא, חזור בך בארבעה דברים שהיית אומר ונעשך אב בית דין לישראל". אמר להן: "מוטב לי להקרא שוטה כל ימי, ולא לעשות שעה אחת רשע לפני המקום, שלא יהיו אומרים, בשביל שררה חזר בו".

[...]

בשעת מיתתו אמר לבנו: "בני, חזור בך בארבעה דברים שהייתי אומר": אמר לו: "ולמה לא חזרת בך?" אמר לו: "אני שמעתי מפי המרבים [הרבים], והם שמעו מפי המרבים. אני עמדתי בשמועתי, והם עמדו בשמועתן. אבל אתה שמעת מפי היחיד, ומפי המרביץ. מוטב להניח דברי היחיד, ולאחוז בדברי המרביץ".

אמר לו: "אבא, פקוד עלי לחברך". אמר לו: "איני מפקיד". אמר לו: "שמא עולה מצאת בי?". אמר לו: "לא. מעשיך יקרבוך ומעשיך ירחקוך".

משנה, מסכת עדויות, פרק ה, משניות 1-2

2 אבי היה אלהים ולא ידע. הוא נתן לי את עשרת הדברות לא ברעם ולא ברעם, לא באש ולא בענן אלא ברכות ובאהבה. והוסיף לטופים והוסיף מלים טובות, והוסיף "אנא" והוסיף "בבקשה". וזמר זכור ושמור בנגון אהד והתחנן ובכה בשקט בין דבר לדבר, לא תשא שם אלהיך לשוא, לא תשא, לא לשוא, אנא, אל תענה ברעך עד שקר. וחקק אותי חזק ולחש באזני, לא תגנב, לא תנאף, לא תרצח. ושם את כפות ידיו הפתוחות על ראשי בבכרת יום כפור. כבד, אהב, למען יאריכך ימך על פני האדמה. וקול אבי לבן כמו שער ראשו. אחר כך הפנה את פניו אלי בפעם האחרונה כמו ביום שבו מת בדרומוני ואמר: אני רוצה להוסיף שנים לעשרת הדברות: הדבר האחד עשר, "לא תשפנה" והדבר השנים עשר, "השפנה, תשפנה" כך אמר אבי ופנה ממני והלך ונעלם במרחקו המאריך.

יהודה עמיחי, מתוך: פתוח סגור פתוח, הוצאת שוקן, תל אביב, עמ' 58

"ילדים יונקים את אמם כשהם קטנים ואת אביהם כשהם גדולים". [אשר ברש]

9 אהבה אמיתית

מדי אזכרה את אבי, איזה רגש של נועם ושל צער תוקף אותי. אני אהבתי את אבי הייתי מכבד אותו, וגם הוא אהב אותי ויכבדני, ויחד עם זה היינו מצערים זה את זה תמיד [...]. ואיזו טרגדיה עמוקה הייתה באהבתו אותי, את בנו, שאיני הולך בדרכיו! אני ידעתי כמה הוא אוהב את מצוות התורה, כמה נזהר בקיומן, וכמה חזק ואמיץ הוא באמונתו באלוהים, אלוהי ישראל! וכמה הוא מצטער על שאני מזלזל בהן, על שאיני מאמין!... ואני הייתי מצטער תמיד בצערו, אבל מה יכולתי לעשות? ... אמנם בפניו נזהרתי מאוד מחלל את קודשיו, אבל ממבטו החודר לא נכחדה אדישותי לענייני הדת, לענייני שמים, ואף-על-פי-כן היה אוהב אותי אהבה עזה, אהבה אמיתית. [...]

מתוך: אלכסנדר ז'סקינד רבינוביץ (אז"ר), קדיש יתום, כתבים מקובצים, ועד הויבל, כרך א סיפורים

7 אל תסבירי לי אם לא שאליתי; אל תקראי לי באמצע משחק, ביחוד אם רק התחלתי; דבריך שאני לא אוהב - אל תכריחי אותי לאכול; וקשאני רוצה לעזור אל תגיד: "זה אהה לא יכולי" אל תצעקי עלי לפני בלם; ואל תקחי אותי לאנשים שאין לי מה לעשות אצלם.

יהודה אטלס, והילד הזה הוא אני, ירושלים: הוצאת כתר, 1977, עמ' 63

8 האב חייב בבנו למולו, ולפדותו, וללמדו תורה, ולהשיאו אשה, וללמדו אומנות; ויש אומרים: אף להשיטו במים; רבי יהודה אומר: כל שאינו מלמד את בנו אומנות - מלמדו ליסטות.

תלמוד בבלי, מסכת קידושין, דף כט, עמוד א

"ילדים קטנים - צרות קטנות; ילדים גדולים - צרות גדולות". [פתגם עממי ביידיש]

"מרביתנו גדלים ונעשים אותו סוג של אנשים שאימהותנו הזהירו אותנו מפניו". [בנחמד ביהן]

3 הבן הפיקח

אמר אליהו: פעם אחת הייתי מהלך בדרך ומצאני אדם אחד [...]. אמר לי: מקרא [התורה שבכתב] ניתן לנו מהר סיני, משנה [התורה שבעל פה] לא ניתן לנו מהר סיני. ואמרתי לו: בני, והלוא מקרא ומשנה מפי הגבורה [האל] נאמרו. ומה [ההבדל] בין מקרא למשנה? משלו משל, למה הדבר דומה - למלך בשר ודם שהיו לו שני בנים, והיה אוהבן אהבה גמורה, ונתן לזה קב [כמות מסוימת של] חיטין, ולזה קב חיטין, לזה אגודה [הכילה] של פשתן, ולזה אגודה של פשתן. הפיקח שבהן מה עשה? נטל את הפשתן וארגו מפה, ונטל את החיטין ועשאן סולת. ביררה, טחנה, ולשה ואפה, וסידרה על גבי השולחן, ופרס עליה מפה, והניחה עד שבא המלך. והטיפש שבהן לא עשה ולא כלום. לימים בא המלך בתוך ביתו ואמר להן: בני, הביאו לי מה שנתתי לכם. אחד הוציא את [פת] הסולת על גבי השולחן ומפה פרוסה עליו, ואחד הוציא את החיטין בקופה [בשק], ואגודה של פשתן עליהן, אוי לה לאותה בושה, אוי לה לאותה כלימה! הניי אומר: איזה מהן חביב [מי מבין הבנים עדיף]? זה שהוציא את השולחן ואת [פת] הסולת עליו.

אליהו וזטא, מהדורת איש שלום, פרשה ב

